

רשומות

הצעות חוק

ה מ מ ש ל ה

30 באוקטובר 2023

1667

ט"ו בחשוון התשפ"ד

עמוד

הצעת חוק הירושה (הוראת שעה – חרבות ברזל), התשפ"ד-2023 68

הצעת חוק הירושה (הוראת שעה – חרבות ברזל), התשפ"ד-2023

הגדרות

1. בחוק זה –

"פעולות האיבה או פעולות המלחמה" – פעולות האיבה או פעולות המלחמה, שאירעו בתקופה שמיום כ"ב בתשרי התשפ"ד (7 באוקטובר 2003) עד תום תקופת תוקפה של ההכרזה על מצב מיוחד בעורף או עד תום הפעולות הצבאיות המשמעותיות, לפי המאוחר;

"ההכרזה על מצב מיוחד בעורף" – ההכרזה על מצב מיוחד בעורף כהגדרתו בחוק ההתגוננות האזרחית, התשי"א-1951, מיום כ"ב בתשרי התשפ"ד (7 באוקטובר 2023);

"הפעולות הצבאיות המשמעותיות" – הפעולות הצבאיות המשמעותיות שעליהן החליטה ועדת השרים לענייני ביטחון לאומי לפי סעיף 40 לחוק-יסוד: הממשלה², והודיעה לגביהן לוועדת החוץ והביטחון של הכנסת ביום כ"ג בתשרי התשפ"ד (8 באוקטובר 2023).

ד ב ר י ה ס ב ר

לאומי החליטה על נקיטת פעולות צבאיות משמעותיות, בהתאם לסעיף 40 לחוק-יסוד: הממשלה.

במסגרת האירועים הקשים נרצחו משפחות שלמות או כמה בני אותה משפחה ששהו יחד ביישובים שסמוכים לרצועת עזה ובסביבתם, למשל, בפסטיבל "נובה" שהתקיים באזור זה באותו זמן.

מטרתו של חוק מוצע זה היא לתקן את חוק הירושה התשכ"ה-1965 (להלן – החוק), כדי לקבוע הוראות שיקלו את הליכי הירושה של הנרצחים ויפחיתו את הסיכון להיווצרות עיוותים בחלוקת העיזבון לגבי מקרים קשים אלה, בשים לב לנסיבות המיוחדות של האירועים.

סעיף 1 זה סעיף הגדרות אשר נדרשות בחוק זה כדי לתחום את התחולה הפרסונלית ואת התחולה בזמן של החוק המוצע.

ההגדרה למונח "פעולות האיבה או פעולות המלחמה" היא ההגדרה המרכזית, משום שהיא מבהירה כי החוק המוצע יחול, כפי שמפורט בו, על ההרוגים בתקופה שבה החלה מתקפת הטרור הרצחנית שחלה ביום כ"ב בתשרי התשפ"ד (7 באוקטובר 2023) ועד תום ההכרזה על מצב מיוחד בעורף או תום הפעולות צבאיות משמעותיות, לפי המאוחר. מוצע להגדיר בסעיף את שני המונחים האלה, "ההכרזה על מצב מיוחד בעורף" וכן "הפעולות הצבאיות המשמעותיות", כפי שהוסבר בהרחבה בחלק הכללי לדברי ההסבר.

כללי ביום כ"ב בתשרי התשפ"ד (7 באוקטובר 2023) החלה מתקפת טרור רצחנית מרצועת עזה שבמסגרתה חדרו מאות מחבלים ליישובים בדרום הארץ מדיבשה, מהאוויר וממים, וכן התבצע ירי מסיבי של אלפי רקטות לעבר שטח מדינת ישראל.

במתקפת טרור זו נרצחו מאות אזרחים, לרבות אנשי כוחות הביטחון השונים, ונפצעו אלפים. כמו כן, יש נעדרים רבים שטרם אותרו. נוסף על כך דווח על מאות אזרחים וחיילים שנשבו על ידי ארגון הטרור חמאס והועברו לרצועת עזה.

נוכח האירועים האמורים, הכריז שר הביטחון, ביום כ"ב בתשרי התשפ"ד (7 באוקטובר 2023) על מצב מיוחד בעורף ברדיוס של 0-80 ק"מ מרצועת עזה בהתאם לסמכותו לפי סעיף 9ג(ב) לחוק ההתגוננות האזרחית, התשי"א-1951 (להלן – חוק ההתגוננות האזרחית). עוד באותו יום, על רקע האירועים האמורים ולאחר שהשר לביטחון לאומי נוכח כי קיימת סבירות גבוהה שיתרחש אירוע חירום אזרחי בישראל, ובהתאם לסמכותו לפי סעיף 9ב(א) לפקודת המשטרה [נוסח חדש], התשל"א-1971, הכריז השר על אירוע חירום אזרחי בשטח המדינה כולה, למעט ברדיוס של 0-80 ק"מ מרצועת עזה, אשר לגבי הוכרו מצב מיוחד בעורף. בהמשך לכך, שר הביטחון הרחיב את הכרזתו על מצב מיוחד בעורף לשטח המדינה כולה. בהתאם להוראות חוק ההתגוננות האזרחית, הכרזת שר הביטחון אושרה על ידי ועדת החוץ והביטחון של הכנסת. כמו כן, הוכרז בצה"ל על מבצע "חרבות ברזל". ועדת השרים לענייני ביטחון

¹ ס"ח התשי"א, עמ' 78.

² ס"ח התשס"א, עמ' 158.

2. על אף האמור בחוק הירושה, התשכ"ה-1965³ (להלן – החוק העיקרי), יחולו ההוראות שלהלן לעניין מי שנהרג בפעולות האיבה או בפעולות המלחמה:

(1) על אף האמור בסעיף 6(ב) לחוק העיקרי, יורש של מי שנהרג בפעולות האיבה או בפעולות המלחמה, רשאי להסתלק מחלקו בעיזבון גם לטובת הורו או נכדו של המוריש;

(2) לעניין סעיף 9 לחוק העיקרי –

(א) יראו בני משפחה שנהרגו בפעולות האיבה או בפעולות המלחמה, בתקופה שמיום כ"ב בתשרי התשפ"ד (7 באוקטובר 2023) עד יום כ"ג בתשרי התשפ"ד (8 באוקטובר 2023), כאילו לא ניתן לקבוע מי מהם מת תחילה.

(ב) על אף האמור בסעיף 9(א) לחוק העיקרי, רשאי הרשם לענייני ירושה או בית המשפט, לפי העניין, לקבוע חלוקה אחרת בין היורשים בעיזבונו של מי שנהרג כאמור בפסקת משנה (א), אם מצא כי נכון לעשות כן מטעמים של צדק והוגנות.

(ג) השר רשאי לקבוע בתקנות כי הוראות פסקאות משנה (א) ו-(ב) יחולו גם לעניין בני משפחה שנהרגו בפעולות האיבה או בפעולות המלחמה, בנסיבות אחרות שיקבע.

ד ב ר י ה ס ב ר

לפסקת משנה (א)

מוצע לקבוע כי בני משפחה שנהרגו בפעולות האיבה או פעולות המלחמה בתקופה שמיום כ"ב בתשרי התשפ"ד (7 באוקטובר 2023) עד יום כ"ג בתשרי התשפ"ד (8 באוקטובר 2023), יראו אותם כאילו לא ניתן לקבוע מי מהם מת תחילה לעניין סעיף 9 לחוק, וזאת גם במקרים שבהם יש ראיות מי מהם נפטר אחרון, זאת במטרה למעט דיונים בסוגיה קשה זו של סדר הפטירות וכחריג לעיקרון הכללי של דיני הירושה, ולפיו העיזבון עובר ליורש של הנפטר האחרון מבני המשפחה.

לפסקת משנה (ב)

קושי נוסף עשוי להתעורר לאחר הכניסה לגדרו של סעיף 9 לחוק, בעת חלוקת העיזבון. ייתכנו מצבים שבהם החלת כללי החלוקה הקבועים בסעיף זה תביא לתוצאות לא הוגנות, כמו למשל במקרה שבו כל היורשים הם יורשי ספק והם מסכימים לקבוע ביניהם חלוקה שונה מזו הקבועה בסעיף. לכן, מוצע לתת בהוראת שעה סמכות לרשם לענייני ירושה או לבית המשפט, לפי העניין, במקרים המתאימים, לסטות מהכללים שבסעיף 9(א) לחוק בשל טעמים של צדק והוגנות בין יורשי המנוחים כאמור.

לפסקת משנה (ג)

עוד מוצע לקבוע כי שר המשפטים יהיה רשאי להחיל בצו את ההסדר המוצע לעניין סעיף 9 לחוק בסעיף 2(א) ו-(ב) לחוק המוצע, גם על מקרים נוספים של בני משפחה שמתו כאחד, אם יתעורר צורך בתקופת תחולתה של הוראת השעה.

סעיף 2 מוצע כי החוק המוצע יתקן בהוראת שעה מיוחדת את החוק לגבי ירושתם של מורשים שנהרגו בפעולות האיבה או בפעולות המלחמה, לפי העניין.

לפסקה (1)

מוצע, בהוראת שעה, לאפשר ליורשים של מנוחים שנהרגו בפעולות האיבה או בפעולות המלחמה, להסתלק מן העיזבון לא רק לטובת בן זוג, ילדו ואחיו של המוריש, כאמור בסעיפים 6(א) ו-6(ב) לחוק, אלא גם לטובת הורה או נכדו של המוריש, בשל ריבוי המקרים שבהם לא נותרו בחיים בני משפחה מן המשפחה הגרעינית של המוריש. תיקון זה יחול הן על אזרחים שנהרגו בפעולות האיבה והן על חיילים שנפלו בפעולות המלחמה שבאו בעקבותיהן.

לפסקה (2)

סעיף 9 לחוק, שכותרתו "שניים שמתו כאחד", קובע את אופן חלוקת העיזבון במקרים שבהם נפטרו כמה בני משפחה ולא נקבע מה היה סדר הפטירות שלהם. החוק מבחין בין "יורש ודאי", שיוורש בכל מקרה חלק מהעיזבון בלי תלות בסדר הפטירות, לבין "יורש ספק", שיוורש רק בסדר פטירות מסוים, וקובע עדיפות ליורש ודאי.

הריגתם של אזרחים ואנשי כוחות ביטחון במסגרת פעולות האיבה ופעולות המלחמה האמורות יצרה מצבים מורכבים וקשים מבחינה עובדתית ומשפטית, אשר עלולים להביא לכך שיישום הוראות הדין בנוגע לסדר הפטירות של ההרוגים במקרים מסוימים, עלול לגרום לאי־צדק בחלוקת העיזבון בין יורשיהם. לפיכך מוצע לקבוע כללים מיוחדים לעניין זה.

³ ס"ח התשכ"ה, עמ' 63; התשפ"ג, עמ' 165.

(א) חוק זה יעמוד בתוקפו עד תום 18 חודשים מיום תחילתו.

(ב) על אף הוראת סעיף קטן (א), רשאי שר המשפטים, בצו, באישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת, להאריך את תקופת תוקפו של חוק זה בתקופה נוספת אחת שלא תעלה על שנה.

(א) חוק זה יחול גם לגבי בקשות לצווי ירושה וצווי קיום צוואה שהוגשו בתקופה שמיום כ"ב בתשרי התשפ"ד (7 באוקטובר 2023) עד ערב תחילתו של חוק זה, ובלבד שטרם ניתן לגביהן צו כאמור.

(ב) הוראות חוק זה ימשיכו לחול גם לאחר תום תקופת תוקפו כאמור בסעיף 3, לגבי בקשות לצו ירושה או לצו קיום צוואה שהוגשו לפני תום התקופה כאמור.

ד ב ר י ה ס ב ר

סעיף 4 מוצע לקבוע כי הוראות החוק המוצע יחולו גם על בקשות לצווי ירושה וצווי קיום צוואה שהוגשו על ידי משפחות הנרצחים לפני תחילתו. יצוין כי ידוע כבר כעת על כמה בקשות שכבר הוגשו לרשמים לענייני ירושה, ולכן חשוב לקבוע את התחולה כאמור גם על בקשות אלה.

נוסף על כך מוצע להבהיר שהתיקון יחול גם לאחר תום תקופת תוקפו על בקשות שהוגשו במהלך תקופת תוקפו, אך הדיון בהן לא הסתיים, למשל משום שהוגשה התנגדות לבקשת צו הירושה והתיק עודנו תלוי ועומד בבית המשפט.

סעיף 3 מוצע כי החוק ייקבע כהוראת שעה שתוקפה מיום פרסום החוק המוצע ועד שמונה עשר חודשים מיום פרסומו. כמו כן מוצע, שהשר יהיה רשאי להאריך את התקופה בתקופה נוספת בת שנה.

פרק זמן מוצע זה מאפשר מסגרת זמן מספקת לניהול הליכי הירושה של משפחות הנרצחים, גם בהתחשב בסמכות השר להאריך את התקופה, באישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת. בתום תקופת תוקפו של החוק המוצע, יהיה ניתן לבחון אם יש צורך בחקיקה מחודשת של ההסדר.